

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ I

DERS NOTU

Konu	SAKARYA MEYDAN SAVAŞI, BÜYÜK TAARRUZ VE KURTULUŞ SAVAŞININ MALİ KAYNAKLARI				
Hafta	3	Dönem	Bahar	Öğretim Elemanı	

1. SAKARYA MEYDAN SAVAŞI (23 AĞUSTOS – 13 EYLÜL 1921)

Kütahya-Eskişehir savaşlarında Mustafa Kemal Paşa'nın emri ile Sakarya Irmağının doğusuna çekilen ordularımıza karşı Yunan ordusu, esaslı bir hazırlık sonrasında 14 Ağustos 1921 sabahı harekete geçmeye başlamıştır. 23 Ağustosta Sakarya Irmağı kıyısında mevzilenen Türk güçleri ile karşı karşıya gelmişlerdir. Çarpışmalar Sakarya Irmağı ve çevresinde oluşan 100 km uzunluğunda bir cephe üzerinde 22 gece 22 gündüz devam etmiştir. (Kili, 2009, s.130)

Yunan askerinin 88.000 tüfek, 700 makineli, 300 top, 1300 kılıç 15-20 uçağına karşılık Türk ordusunun elinde 44.000 tüfek, 700 makineli 177 top ve 2 uçak mevcuttur. (Akandere- Semiz, 2010, s.183)

1. SAKARYA MEYDAN SAVAŞI

Sakarya Savaşının hazırlıkları devam ederken cepheyi teftiş için bölgeye giden **Mustafa Kemal Paşa'nın atına binerken düşmesi** sonucunda kaburga kemiği kırılmıştır.

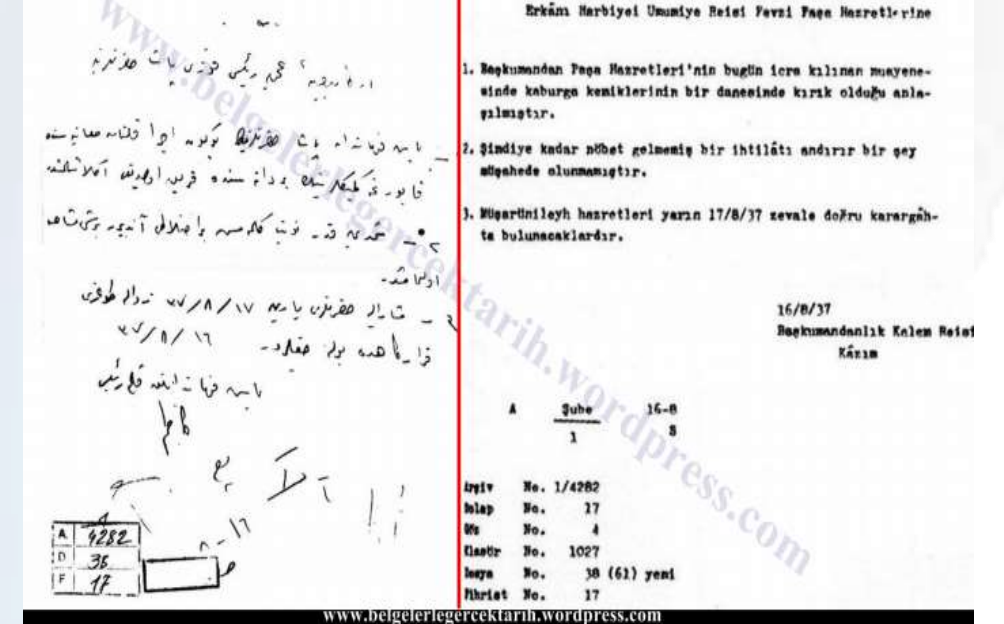
Mahmut Esat Bozkurt "Atatürk İhtilali" adını verdiği eserinde, Sakarya Savaşı'nın devam ettiği günlere ait bu anısını şöyle anlatmaktadır:

«Atatürk... Sakarya Savaşları sırasında bir gün attan düştü. Kaburga kemiği kırıldı.» (Bozkurt, 1995, s.189)

Mustafa Kemal Paşa'nın güvendiği hekimlerden olan ve ölümüne kadar Mustafa Kemal Paşa'nın sağlığı ile yakından ilgilenen Cerrahi profesörü Dr. Mim Kemal (Öke) bu konuda şöyle diyor:

"Mustafa Kemal Paşa'nın Sakarya Savaşı'ndan önce cepheyi teftiş ederken hayvanının ürkmesiyle kaburga kemikleri kırılmıştı. Murat Bey arkadaşım ile birlikte onu Çankaya'nın mütevazı bir odasında muayene ettik. Röntgeni alınmak üzere Cebeci Askeri Hastanesi'ne birlikte gittik."

Taarruzun başlaması ile günlerce süren çarpışmalarda çok ağır ve bunalımlı anlar yaşanmış öyle ki Yunan ordusu pek çok defa savunma çizgilerimizi aşarak, Ankara'ya 30 km yaklaşmışlardır. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa vatani işgalcilere vermemek için direnen Türk ordusuna harp tarihine geçen şu cümleleri ile emir vermiştir : **"Hattı müdafaa yoktur sathı müdafaa vardır, o sathı bütün vatandır"**

Kaburga kemiği kırılan M. Kemal'in, Fevzi Paşa'ya gönderilen raporu. Solda Osmanlıca orijinal metin, sağda ise Türkçe çevirisi.

1. SAKARYA MEYDAN SAVAŞI

Cephe üç aşamalı olarak devam etmiştir.

- Birinci aşama 23-31 Ağustos tarihleri arasında Yunanlıların sürekli taarruzda olduğu çarpışmalar.
- İkinci aşama 1-5 Eylül 1921 arasında Yunan askerinin bazı tepeleri ele geçirerek Türkler aleyhine mevzi değişikliği olduğu dönem.
- Üçüncü aşama 6-12 Eylül arasında Türk kuvvetlerinin taarruza geçerek kesin sonuca vardığı çarpışmalardır.

Kazım Özalp Paşa Sakarya Muharebesi ile ilgili Türk insanının vatansever ve fedakarlığını şöyle ifade etmiştir: «...Düşmanı takip edecek ordunun erzak ve cephanesi günlerce uzak mesafelerden yola çıkan kağnı arabaları, ayakları çıplak, kucağında küçük çocukları bulunan Türk kadın ve genç kızlar tarafından cephelere getiriliyordu. Ankara'da hastanelerde bulunan ve büyük dikkat ile tedavi edilen yaralıların çoğu, yaraları kapanmadan bir an evvel cepheye gitmek için direniyordu.» (Akandere-Semiz, 2010, s.183)

Yine cepheye gönüllü olarak katılan Bozok milletvekili Süleyman Sırrı Bey, savaş sırasındaki lojistik destek faaliyetlerini anlatırken, Türk milletinin ordusunun galibiyeti için tüm imkanlarını seferber ettiğini, öyle ki kağnıları ile kucağında bebeği ile veya hamile Türk kadınlarının orduya cephane taşıdıklarını belirtmiştir. (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, 2005, s.290-291)

Cepheye cephane taşıyan Anadolu Kadınları

Sakarya Savaşının Sonuçları

- Meclisin saygınlığı artmış milletin milli mücadeleye olan inancı pekişmiştir.
- Başkomutan ve arkadaşları erişilmez bir sevgi ve saygı kazanmıştır.
- Mustafa Kemal Paşa'nın gösterdiği üstün yönetim gücünden dolayı TBMM kendisine 19 Eylül 1921'de **“Gazilik”, “Mareşallik”** unvanlarını vermiştir.
- Sakarya savaşından sonra Anadolu'da milli mücadeleye karşı çıkan ayaklanmalar ortadan kalkmıştır.
- 1921 yılı sonlarında Sakarya zaferinin bir neticesi olarak Anadolu'nun güneyini işgal eden İtalyanlar işgal ettikleri yerlerden çekilmeye başlamıştır.
- Savaşın olumsuz bir neticesi olarak zaten bozuk olan ekonomi daha kötü bir noktaya ulaşmıştır. Ancak bu zaferle kazanılan saygınlık dış kaynakların önünü açmıştır.
- Sakarya Zaferi'nin ardından Kars Anlaşması, Ankara Anlaşması gibi önemli diplomatik başarılarla imza atılmıştır.

Sakarya Savaşı, 1071 Malazgirt Muharebesi ile Anadolu'ya yurt edinmeye başlayan Türklerin, Anadolu'daki Türk varlığını kesinleştirdiği bir zaferdir. Bu zafer 1071 Malazgirt zaferinin adeta tamamlayıcısı olmuştur.

Kars Anlaşması

Sakarya Zaferinin önemli bir neticesi olan bu anlaşma 1921 yılında Sovyetler Birliği'nin nüfuzuna giren Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan ile imzalanmıştır. Rusya'nın aracılığı ile 13 ekim 1921'de imzalanan Kars Anlaşması ile bu üç Kafkasya devleti Moskova Anlaşmasının geçerliliğini kabul etmiştir. Gümrü ve Moskova Anlaşmasının bir zinciri olarak bu anlaşma doğu sınırlarımızın kesinleşmesini sağlamıştır.

1. SAKARYA MEYDAN SAVAŞI

Ankara Anlaşması (20 Ekim 1921)

Türk ordusunun batı cephesinde art arda gelen başarıları Güneydoğuda işgale devam eden Fransızları endişelendirmiştir. Önce Sovyetler Birliğı ile imzalanan Moskova anlaşması ve özellikle Sakarya Savaşından sonra işgal ettikleri bölgelerden geri çekilme kararı almışlardır. Sakarya Savaşı öncesinde Fransa Dış İşleri Komisyonu eski başkanlarından Franklin Bouillion Ankara'ya gelmiş, Mustafa Kemal Paşa, Fevzi Paşa ve Yusuf Kemal Bey ile görüşmeler yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa, Fransa ile bir anlaşma yapılabilmesi için öncelikle misak-ı millinin kabul edilmesi gerektiğini söylemiştir. Ancak Fransız temsilcinin Serv Anlaşmasının varlığını öne sürmesi üzerine görüşmeler kesilmiştir. Yunan saldırıları sonucu duraksayan Türk-Fransız görüşmeleri Sakarya Zaferinden sonra tekrar başlamıştır. (Kili, 2009, s.132)

Sakarya Savaşının diplomatik sonuçlarında biri de Fransa ile TBMM arasında 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara Anlaşmasıdır.

Anlaşmanın bazı hükümleri şöyledir;

- 1919 yılından itibaren mütarekeye dayanarak Güneydoğru Anadolu bölgesinde işgal başlatan Fransa işgal ettiğı bölgelerde çekilecektir.
- Anlaşmadan sonra Türk ve Fransız tarafları ellerindeki tutsakları karşılıklı serbest bırakacaktır.
- Tarafların çekildiğı bölgelerde genel af çıkarılacaktır.
- Hatay dışında bugünkü Suriye sınırına çizilmiştir. Hatay için özel bir yönetim biçimi kurulacak ve kültürel özerklik tanınacaktır.
- Güney Cephesi tam anlamıyla kapanmıştır. Böylece Güney cephesindeki kuvvetlerimiz Batı cephesine aktarılmıştır.
- Suriye'de bulunan Caber kalesindeki Süleyman Şah'ın türbesi Türk Toprağı sayılacak ve Türk muhafızlar koruyacaktır.

1. SAKARYA MEYDAN SAVAŞI

Bu anlaşma Türkiye'nin güneyde Irak'a kadar olan sınırlarını güvence altına almıştır. Böylece Fransa ve İtalyanların Anadolu'dan çekilmesi İngiltere ve Yunanistan'ı yalnızlaştırmıştır. Fransa Ankara hükümetini tanımış ve misak-ı milli sınırlarını kabul etmiştir. Ayrıca bu anlaşma ile özel bir yönetim kurulan Hatay, 1939 yılında Anavatanı dahil edilmiştir.

BÜYÜK TAARRUZ

Sakarya zaferinin ardından 14-15 Eylül gecesi seferberlik ilan edilmiştir. Sakarya ile Yunan ordusunun saldırma ve ilerleme gücünün büyük ölçüde yok edilmesi ile Milli Mücadele tamamen sona ermemiştir. Bu ordunun Anadolu'da tamamen çıkarılması gerekmektedir. Ancak bunun sağlanabilmesi için Türk Ordusunun güçlenip taarruza hazırlanması gerekiyordu. Sakarya gibi çok ağır bir muharebeden sonra ordumuz yaraları sarılmadan, eksikleri tamamlanmadan taarruza geçilemezdi. İyi hazırlanmadan ve hesaplanmadan yapılacak bir taarruza ordunun ve milli mücadelenin sonu olabilirdi. Bu sebeple Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ve çevresindeki deneyimli askeri kadro taarruz için tam anlamıyla hazır olmayı beklemişlerdir. Fakat bu bekleyiş meclis içinde ve dışarda büyük eleştirilere sebep olmuş ve bir an önce orduyu taarruza geçirmedeği için Mustafa Kemal Paşa da ağır eleştirilere maruz kalmıştır. (Kili, 2009, s.182)

**M. Kemal Paşa Başkomutan unvanı ile cephe denetiminde.
18.01.1923**

Başkomutanlık Meselesi

Öte yandan Mustafa Kemal Paşa'nın başkomutanlık süresi 31 Ekim 1921 ve Şubat 1922'de iki kez uzatılmıştır. Ancak Paşa'nın mecliste bulunmadığı 5 Mayıs'ta yapılan görüşmelerde TBMM süreyi uzatmamıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın mecliste bulunmaması muhaliflerin isteğinin kabul edilmesini sağlamıştır.

Ancak meclis Mustafa Kemal'i başkomutanlıktan alarak yerine yeni bir başkomutan seçmez ise yetkileri sınırlı olan Genelkurmay Başkanı görevi yürütecekti. Böylece düzen aksayabilir, hazırlıkların hızı düşebilirdi. Yeni bir başkomutanın seçilmesi durumu daha da çıkmaz hale getirecekti. TBMM'nin her bakımdan tutarsız olan bu kararını Mustafa Kemal Paşa kabul etmemiştir. Meclise gelerek yaptığı konuşmada; «Düşmanın karşısında bulunan ordumuz başsız bırakılamazdı, bu nedenle (başkomutanlığı) bırakmadım, bırakmam, bırakmayacağım» diyerek kararı reddetmiştir. Böylece başkomutanın görev süresi üç ay daha uzamış ve nihayet 20 Temmuz 1923'de, Paşa kendi istemediği halde, zamanla sınırlanmadan uzatılmıştır. 29 Ekim 1923 tarihine kadar Başkomutanlık Mustafa Kemal Paşa'da kalmıştır.

2. BÜYÜK TAARRUZ

Büyük Taarruz için hazırlıklar devam ederken, Başkomutan Mustafa Kemal Paşa saldırı karşısında itilaf devletlerinin nasıl bir tavır takınacaklarını anlamak için Dışişleri Bakanını Avrupa'ya göndermiştir. Bu süreçte 22 Mart 1922'de İtilaf Devletleri, Türk – Yunan hükümetlerine ateşkes teklif edilmiş ve barış sağlanıncaya kadar her iki tarafın da savaş için hazırlık yapmamayı taahhüt etmeleri istenmiştir. Yunanistan bu öneriyi derhal kabul etmesi İtilaf Devletlerinin bu önerisinin Türk tarafının hazırlanmasını engellemeye yönelik olduğunu göstermiştir. (Acun, 2015, s.182)

26 Mart'ta ise Ankara'ya gelen ikinci teklif Sevr Antlaşmasının biraz yumuşatılmış şeklidir. Yunanistan Anadolu'yu boşaltma taraftarı olmadığı gibi İtalyanların boşalttıkları bölgeleri de işgal etme niyetindedir. Yine bu süreçte Anadolu'daki Rumlar Yunan işgali ile birlikte İonya Devleti kurmak üzere faaliyetlere başlamıştır. Hatta İzmir'deki Yunan Başkomiseri önderliğinde İonya Muhtariyeti ilan edilmiştir. Tüm bu gelişmeler yaşanırken Türk Ordusu açısından tek bir yol kalıyordu. Düşmanı yurttan çıkarmak için taarruza geçmek. (Acun, 2015, s.183)

Mustafa Kemal Paşa Büyük Taarruz öncesi Geyve Boğazı, Karaçam'da denetimde

2. BÜYÜK TAARRUZ

1922 yılında Temmuz ayı sonlarına doğru ordumuzun eksikleri tamamlanmış taarruza geçebilecek güce ulaşmıştır. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa cephedeki son kontrolleri yapmak için Akşehir'deki Batı Cephesi Karargahına gelmiştir. Taarruz için son direktifleri verdikten sonra Ankara'ya dönmüş, Fevzi Paşa, İsmet Paşa ve diğer komutanlar ile taarruzun detaylarını tekrar gözden geçirmiştir. (Akandere- Semiz, 2010, s.187)

Yaklaşık 700 kilometre Yunan Cephesindeki asıl büyük kuvvetler Eskişehir – Afyon – Kütahya bölgesinde bulunmaktadır. Bu sebeple 26 Ağustos'ta baskın şeklinde başlayacak taarruzda ağırlıklı noktalar bu bölgelerde olmuştur. 29 Ağustos akşamına kadar Aslıhanlar Dumlupınar bölgesi kuşatılmıştır. 30 Ağustos günü ise Yunan ordusunun asıl güçleri yok edilmiş ve böylece Yunan askeri İzmir'e doğru hızla geri çekilmeye başlamıştır. (Bayraktar, 2009, s.209)

30 Ağustos günü yapılan bu büyük savaş, savaşı yönetenin adı ile anılmış; **“Başkomutanlık Muharebesi”**.

Milli Mücadelede cephede Türk Kadını.

2. BÜYÜK TAARRUZ

Düşmanın artık geri çekildiğini anlayan Başkomutan, Yunanlıların Eskişehir, Kocaeli ve Trakya ile birleşmesine engellemek için orduya şu emri vermiştir. **“Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz’dir ileri !”**

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Yunan askeri geri çekilirken hızla takip edilmesini istemiştir. Zira kaçarken geçtikleri yerleşim yerlerini yakıp yıkarak, kadın, erkek, yaşlı, çocuk demeden öldürüyorlardı. Büyük Taarruz ile geri çekilen Yunan Askerinin geçtikleri bölgelerdeki insanlara yaptıkları zulümler savaş sonrasında incelenmiştir. Bu incelemeler için Tetkik-i Mezalim (Zulümleri İnceleme Kurulu) kurulmuştur. Halide Edip(Adivar), Yakup Kadri(Karaosmanoğlu), Yusuf Akçura, Falih Rıfkı (Atay), Adnan Adivar gibi isimler görev almıştır. Ayrıca Yunan askeri ile birlikte bu zulümlere ortak olan yerli Rumlar da vardır. Bunlar ise savaştan sonra Yunan askeri ile kaçarak Anadolu'yu terk etmişlerdir. (Akandere- Semiz, 2010, s.183)

1 Eylül'de Kütahya ve Uşakta 2 Eylül'de Eskişehir, 3 Eylül İnönü mevzileri, 4 Eylül Salihli ve Akşehir işgalden kurtarılmıştır. 9 Eylül'de ise Türk Ordusu nihayet İzmir'e girmiştir. Bu esnada Yunan başkomutanlığına getirilen General Trikopis Uşak'ta esir alınmıştır. Esir alınan Yunan askerinin dışında kaçabilenler Bandırma Kapıdağ Yarımadası'ndan Anadolu'yu terk etmiştir. 18'Eylülde Anadolu'da esirler dışında Yunan askeri kalmamış, Batı Anadolu Yunan işgalinden temizlenmiştir. Artık sırada bu görkemli zaferi siyasi yollarla sonuçlandırma vardır. Yani Boğazları, Doğu Trakya'yı savaşmadan, diplomatik yollarla, kurtarmak ve kesin barışı sağlamak.

Yunan askerlerinin öldürdüğü bir Türk köylü ve başında poz veren Yunan askerleri

3. MUDANYA MÜTAREKESİ

Anadolu topraklarının Yunan askerinden kurtarılmasından sonra kurtarılacak bölge Doğu Trakya, İstanbul ve Boğazlar olacaktır. Yeni hedef bütünü ile birlikte misak-ı millide ilan edilen toprakları işgalden kurtarmaktı. Türk ordusu, Batı Anadolu'da İzmir ve Bursa Yunan işgalinden kurtarıldıktan sonra, İngiliz işgalinde bulunan başkent İstanbul'a ve Yunan işgali devam eden Trakya üzerine yönelmiştir.

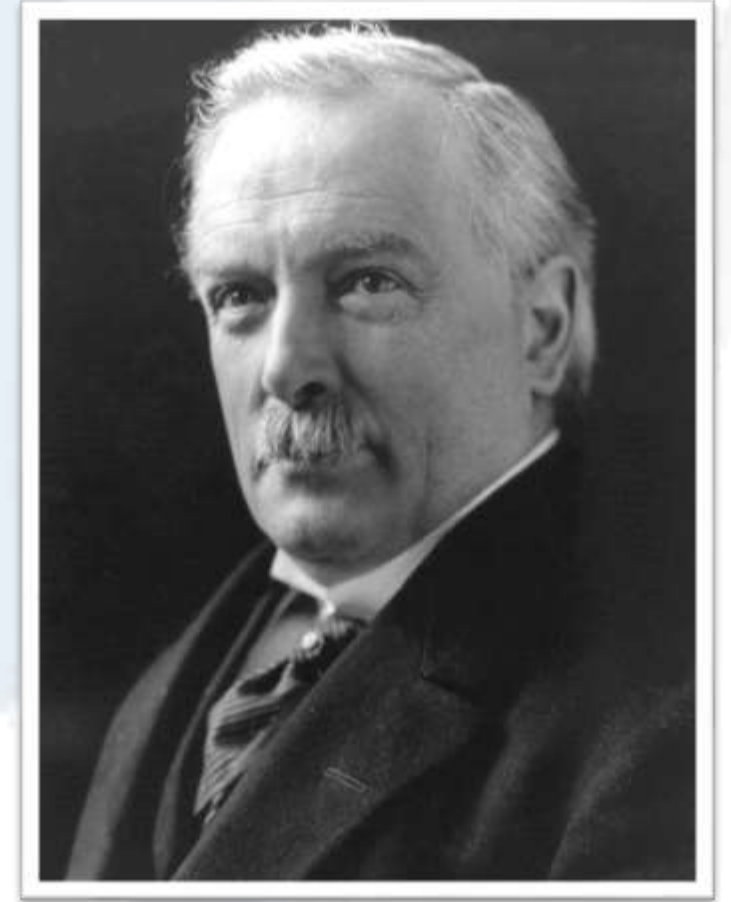
İngiliz Hükümeti 7 Eylül 1922'de İstanbul ve Çanakkale'nin savunulması kararını almıştır. 15 Eylül'de ise İngiltere aldığı bu karara binaen sömürgelerden yardım istemiş, öte yandan da Balkan ve Avrupalı Devletleri Türklere karşı ortak bir harekete davet etmiştir. Çünkü İngiltere Türklere boyun eğerse bunun İslam Dünyasında kendi aleyhinde bazı gelişmelere sebep olabileceğini düşünüyordu. Bu durum ise İngiltere'nin 1. Dünya Savaşı'ndaki kazanımlarının tehlikeye düşmesi demektir. Fakat ne var ki İngiltere umduğu yardımları müttefiklerinden, sömürgelerden ve Balkan devletlerinden bulamamıştır. Böylece tek başına Türkler ile savaşmaya da cesaret edememiştir. (Eyyupoğlu,2002, s.42)

Öte yandan Büyük Taarruzdan sonra Türk Ordusunun savaşlarda yorgun düşmesi, İngilizlere doğrudan başlatılacak bir savaşın başarısız ihtimalini düşündürmüştür. Bu sebeple Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları bundan sonra kurtarılacak toprakların diplomasi ile topraklarımıza katılmasını öncelikli tutmuştur. (Bayrakta,2009, s.139)

3. MUDANYA MÜTAREKESİ

İngiltere Başkanı Lloyd George Türklerin İstanbul ve Çanakkale'ye doğru harekete geçmesinden endişelenmiş ve tarafsız bölge olarak adlandırdıkları İstanbul ve Boğazlar bölgesine Türk kuvvetlerinin girmesi durumunda bölgeyi savunmak için savaş başlatacaklarını beyan etmişlerdir. Tüm bu gelişmeler yaşanırken Başkomutan Mustafa Kemal Paşa dirayetli ve kararlı bir politika içinde süreci takip etmiştir. İngiltere'nin Anadolu'nun işgalindeki kararlılığı karşısında Fransa ve İtalya destek vermeyerek askerlerini Çanakkale ve İzmir'ten geri çekmiştir. Hem yeni İtalyan ve Fransız siyaseti hem de Sovyet Rusya'nın Türkleri desteklemesi sonunda İngiltere'ye geri adım attırmıştır. (Bayrakta,2009, s.139)

İngilizler bu tarafsız bölgeyi belirlerken İstanbul'daki **Fransız Olağanüstü Komiseri General Pelé**, Mustafa Kemal Paşa ile görüşerek, "Türk Ordusunun tarafsız bölgeye girmesinin uygun olacağını söylemiştir." Başkomutan ise böyle bir tarafsız bölge tanımadıklarını, Trakya'yı da kurtarmadıkça ordunun durmayacağını beyan etmiştir.(Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, 2005, s.321)

İngiltere Başkanı David Lloyd George

3. MUDANYA MÜTAREKESİ

1 Ekim 1922'de TBMM, itilaf devletlerine bir nota göndererek "Trakya'nın tek bir gün bile fazla olsa Yunan Ordusu yönetimi altında bırakılması her türlü tehlikenin ve bütün Türkiye ahalisi acılarının kaynağı olması ciheti ile Trakya'nın Edirne de dâhil olduğu halde Meriç batısına kadar hemen boşaltılması ve acele TBMM Hükümetine teslim edilmesi" şartı ile Türkiye'nin barıştan ve konferansın toplanmasından yana olduğunu bildirmiştir. Aynı notada konferansın 3 Ekim'de Mudanya'da toplanması önerilmiştir. (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, 2005, s.322)

Tarafların mutabakata varması ile 3 Ekim 1922 Salı günü Mudanya Ateşkes Antlaşmasının görüşmeleri başlamıştır. Türk tarafını temsilen başta batı cephesi komutanı İsmet Paşa olmak üzere, beraberinde Batı Cephesi Kurmay Başkanı Asım (Gündüz) Paşa, Harekât Şube Müdürü Tefik Bey, İstihbarat Şube Müdürü Tahsin Bey ve sonradan bu gruba dâhil olan Binbaşı Seyfettin ve Kızılay 2. Başkanı Hamit Beyler heyette gönderilmiştir. Konferansta İngiltere'yi General Harrington, Fransa'yı General Charpy, İtalya'yı ise Monbelli temsil ederken, Mudanya'da Yunan ordularının temsilcisi yoktur. Yunanistan'ı İngiltere temsil etmektedir. Görüyoruz ki Mudanya'da 1. Dünya Savaşı'nın galip devletleri ile tekrar masaya oturmaktayız. Fakat karşılarında mağlup bir Osmanlı yönetimi değil galip Türk Ordusunun temsilcileri bulunuyordu. (Eyyupoğlu,2002, s.240-243)

Mudanya Mütarekesine katılan Türk Heyeti.

3. MUDANYA MÜTAREKESİ

Konferans başladıktan sonra İtalya ve Fransız temsilcileri Türk Tarafının tekliflerini kısmen kabul ederken İngiliz temsilci Harrington bunalımdadır. Konferansın en önemli konusu Doğu Trakya'nın Yunan kuvvetleri tarafından boşaltılıp Türkler teslim edilmesi, Boğazlar ve İstanbul konularıdır. Görüşmelerde Türk tarafının bu talepleri karşısında İngiliz temsilci Harrington, donanmalarının ve ordularının gücünden bahsederek tehdit yoluna başvurur. Ancak Türk heyeti bu tehdide karşılık Türk ordusunun gerekirse kolaylıkla Atina'ya kadar ilerleyebileceğini ifade etmiştir. Bu kararlı duruş karşısında Türk görüşü kabul görmüş ve antlaşma imzalanmıştır.

Antlaşmaya göre;

- 1 - Türkler ile Yunanlar arasında, çatışmaya son verilecek.
 - 2 - On beş gün zarfında Trakya tahliye olunacak, bu tahliyeden itibaren otuz gün süre zarfında Trakya Türk memurlarına devrolunacaktır.
 - 3 - Mütarekenin imzasına müteakip İstanbul ve Boğazlar Türk mülki idaresine teslim olunacaktır. Ancak İstanbul ve Boğazlarda bulunan İtilaf kuvvetleri, sayılarını arttırmamak şartıyla barış yapılana kadar kalacaklardı.
- 10 Ekim 1922'de bir hafta süren görüşmenin ardından Lozan'a giden yoldaki en kritik dönemeç olan Mudanya Mütarekesi imzalanmıştır. (Zürcher, 2016, s.232,233)

3.1. MUDANYA MÜTAREKESİNİN ÖNEMİ VE SONUÇLARI

3.1. MUDANYA MÜTAREKESİNİN ÖNEMİ VE SONUÇLARI

- ❖ Bu ateşkes antlaşması ile Türkiye savaş yapmaksızın bütün Trakya'yı alıyordu.
- ❖ Bu tarihe kadar T.B.M.M. Hükümetini resmen tanımamış olan İngiltere, artık Türkiye'nin siyasi varlığını kabul ediyordu.
- ❖ Sömürgeci İtilâf devletlerinin kurduğu 1919-1920 düzeni Türkiye'den ilk darbesini yiyordu.
- ❖ Türkler, Doğu Trakya'yı geri almakla Avrupa'dan atılamamış oluyordu.
- ❖ Mondros Mütarekesinin yerini Mudanya Mütarekesi alınıyordu.
- ❖ Mondros ile Osmanlı Devleti tarihe karışırken, Mudanya ile yeni bir Türk devleti doğuyordu.

Mudanya Mütarekesi'nin imzalandığı bina. Günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.

3.2. MUDANYA MÜTAREKESİNİN ÖNEMİ VE SONUÇLARI

- ❖ Türk zaferi Yunanistan'da büyük siyasi ve sosyal çalkantılara sebep oldu. Anadolu macerasından sorumlu tutulan devlet adamları idam edildi. Krallık yıkıldı. Demokrasiye geçildi. Yunanlıların "Büyük Yunanistan" hayali kendileri için büyük bir felaketle sonuçlandı.
- ❖ Türk zaferi ve Mudanya Mütarekesi İngiltere'de siyasi bunalımlara yol açtı, Türk düşmanı İngiliz Başbakanı Lloyd George'nin politikası iflas etti. Siyasi hayattan çekilmek zorunda kaldı ve politika alanından silindi
- ❖ Anadolu ve Türk Milleti üzerine politika üreten ve hesap yapanların politikaları iflas etti, hesapları tutmadı.

4. KURTULUŞ SAVAŞININ MALİ KAYNAKLARI

KURTULUŞ SAVAŞININ MALİ KAYNAKLARI

İstanbul Hükümetinin verdiği görevle İstanbul'dan ayrılarak Samsun'a hareket eden Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919 da Samsuna ulaşmıştır. Padişah tarafından Anadolu'ya geniş askeri ve mülki yetkilerle gönderilen Paşanın asıl amacı Anadolu'nun kurtuluşu için çare aramaktır. Fakat henüz Birinci Dünya Savaşının yaralarını sarmamış Anadolu'da yeni bir savaş için mali ve maddi kaynaklar ne durumdadır. Böyle bir savaşı yürütebilmeye yeterli midir?

Her şeyden önce Osmanlı İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşından önce Edirne'den Hint Okyanusuna kadar uzanan 1.710.000 kilometre karelik bir yüzölçümüne sahiptir. Mondros mütarekesinden sonra ise başlayan işgallerle birlikte bugünkü Anadolu coğrafyasına çekilmiştir. Bu sebeple Milli Mücadelenin kaynaklarını Türkiye'nin günümüzdeki sınırlarında aramak lazımdır. Ancak ne var ki bu sınırlar içinde Güneyde İtalyan, Güneydoğuda Fransız ve İngiliz Batıda Yunan işgali bu kaynakları kullanmayı engellemiştir. Bunula birlikte Anadolu'daki Rum ve Ermeni çetelerin faaliyetleri de kaynakların kullanımında bir başka önemli engeli oluşturmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu 1854'de Kırım Savaşında savaşa giderleri için ilk defa dış borçlanmaya gitmiştir. Artan dış borçlar ile borcun taksitini ödeyemeyince yani gelir kaynakları aramak zorunda kalmıştır. Sonuçta bu borçlar için bir Dış Borçlar Komisyonu olan **Duyun-u Umumiye** kurulmuş ve Osmanlının önemli vergi gelirlerine el konulmuştur. Öte yandan 1. Dünya Savaşı başında 6 milyon lira olan bütçe açığı 1919 yılında 94 milyon liraya yükselmiştir. Devlet mali açıdan oldukça zor günler yaşamıştır.

Kuvay-ı Milliye'nin Finansmanı

Milli Mücadelenin ilk günlerinden itibaren kurulan Müdafaa-i Hukuk ve Reddi İlhak Cemiyeti halktan milli direniş için yardımlar toplamışlardır. Öyle ki bu yardımlar ile Erzurum ve Sivas kongresine katılan delegelerin masrafları dahi karşılanmıştır.

Osmanlı Anadolu'sunda mütareke sonrasında orduların dağıtılması üzerine düzenli ordu kuruluncaya kadar Anadolu'nun işgaline karşı Kuvayı Milliye birlikleri direniş göstermiştir. Bu birliklere her kesimden gönüllüler katılmış, öyle ki efeler ve eşkıyalar dahi bu gönüllülerin arasında yer almıştır. Bu birlikler barınma, silah, gıda, cephane gibi ihtiyaçlarını ise halktan toplanan bağışlar ile sağlamışlardır. Bu süreçte onlarca yıldır ekonomisi çökmüş Anadolu halkından bağış toplayan sadece Kuvayı Milliye değildir aynı zamanda Osmanlı Hükümeti de benzer bağışlar toplamaktadır. Aslında bu “**Nakdi ve Ayni Teberru**” adı verilen bu bağışlar aslında bir tür vergi yükümlülüğüdür. (Müderisoğlu,s.34)

Kuvayı Milliye'ye toplanacak para ve mal cinsinden bağışların miktarlarını ise Kuvayı Milliye komutanları, Reddi İlhak ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri belirlemiştir. Sayıları kısa sürede Batı Anadolu'da 15 bini ulaşan Kuvayı Milliye gönüllülerinin ihtiyaçları her geçen gün artmıştır. TBMM'nin kuruluşundan sonra meclise karşı çıkan Anadolu genelindeki ayaklanmaların bastırılabilmesi ve işgalcilere karşı disiplinli bir direniş için düzenli ordunun kurulması gerekiyordu. Elbette ki kurulacak bu ordu için yeni kaynaklara ihtiyaç duyulacaktı. Meclis bu bütçeyi oluşturabilmek için gelir arttırıcı yasalar çıkarmıştır. Öyle ki TBMM'nin açılışından 2. İnönü Savaşına kadar mecliste çıkarılan 109 yasanın 56 adeti mali yasadır.

Aslında meclis ilk açıldığı günlerde padişah ve halife taraftarlarının, isyancıların yaptığı olumsuz propagandaları dikkate alarak yeni kaynak bulmak yerine işgale maruz kalmayan bölgelerin gelirlerine el koymuştur. Ancak bu gelirler uzun sürecek bir savaşı finanse edebilecek bir güçte değildir. Meclisin bu süreçte aldığı mali kararlardan bir tanesi de ihracat ve gelir vergilerine zam yapmak olmuştur. Yine bunun yanı sıra tuz, sigara, sigara kâğıdı, oyun kâğıdı, kibrit gibi ürünlere zam yapmıştır. Öte yandan mesai saatlerinin azaltılmasıyla soba ve lamba yakıt harcamalarının kısılması, telgraf ve haberleşmenin kısılması, alkollü içki üretim ve içilmesinin yasaklanması gibi tasarruf tedbirleri alınmıştır.

Meclis 1920 yılı mali bütçesi incelendiğinde %53'ünün askeri harcamalardan oluştuğu görülmektedir. Gelirlerin ise %41'ini aşar ve hayvanlardan alınan vergi oluşturmaktadır.

4. KURTULUŞ SAVAŞININ MALİ KAYNAKLARI

Sakarya Savaşından önce ordunun ihtiyaçlarının hızla temin edilmesi gerekmektedir. Çıkarılan Başkomutanlık Yasası ile birlikte Mustafa Kemal Paşa bu ihtiyaçların temini için **Tekalif-i Milliye emirlerini** yayınlamıştır. On emirden oluşan bu milli yükümlülükler arasında ordunun gıda, giyinme, silah, cephane, vasıta gibi bütün ihtiyaçlarının karşılanması düşünülmüştür. İngiliz desteğiyle tam anlamıyla donatılmış Yunan ordusu karşısında ordumuzun o günkü vaziyetini anlamak için Tekalif-i Milliye emirlerini okumak yeterlidir. **Örneğin meclis elinde 50 bin ayakkabı satın almak için para bulunduğu halde, piyasada satın alacak ayakkabı bulamamıştır işte bu sebeple başkomutan para olsa dahi alınamayacak şeyleri her evden tek tek toplayarak temin ettirmiştir.** (Müderrisoğlu, s.41)

Elinde taşıt bulunan halk orduya malzeme taşımıştır. Erkek nüfusun cephede olmasından dolayı cepheye cephane, silah gibi her türlü ihtiyacı kadın, yaşlı ve çocuklar taşımıştır.

Sakarya Savaşından sonra Büyük Taarruz için başlatılan ve bir yıl süren hazırlık sürecinde mali kaynaklar arttırılmaya çalışılmıştır.

- Vergilere zam yapılmıştır. (Çay, kahve, şeker, petrol, kibrit, sigara kâğıdı vb.)
- Vergi yasalarında yer alan para cezaları arttırılmıştır. (Örneğin; para cezalarına çevrilen hapis cezalarında ceza miktarı arttırılmıştır.)
- Yeni vergiler eklenmiştir. (Askerlikten tecil vergisi gibi)
- Bir başka mali kaynak ise Rum ve Ermeni azınlıkların işbirliği yaptıkları işgalcilerin ardından Anadolu'yu terk etmeleri ile bu azınlıkların bıraktığı malların paraya çevrilmesidir.
- Tarım ve hayvancılıkla ilgili önlemler alınmıştır.
- Sosyal önlemler alınmıştır.

4. KURTULUŞ SAVAŞININ MALİ KAYNAKLARI

Silah Gücünün Sağlanması

- Zanaatkarların yardımı ile mevcut mermiler eldeki silahlara uydurulmuş, fişekler doldurulmuş, Sakarya'da hasar gören silahlar onarılmış, demir yolu raylarının çeliklerinden silah yedek parçaları üretilmiştir.
- İstanbul'daki depolardan silah ve cephane kaçırılmıştır.
- Sakarya savaşından sonra Anadolu'dan çekilen Fransa ve İtalya'dan silah ve malzeme satın alınmıştır.
- **Dış yardımlar**
 - Sovyet Rusya'dan Moskova Anlaşmasından sonra önemli miktarda para ve silah yardımı gelmiştir. Milli mücadele boyunca 11 milyon altın ruble ile 100 bin lira değerinde altın ayrıca 37.000 den fazla tüfek ve makineli tüfek ve 66 top verilmiştir.
 - Fransa'dan gelen yardımlar; 20 Ekim 1921 Ankara Antlaşması ile Güneydoğu Anadolu'dan çekilen Fransızlar hala Yunanlılara karşı mücadele eden ordumuza silah, cephane ve uçak bırakmışlardır.
 - Hint Müslümanlarının yardımı; Mondros Mütarekesinden sonra Hint Müslümanları halifeliğin korunmasını sağlamak için İngiltere'ye baskı yapmak amacı ile **Hint Hilafet Komitesi'ni** kurmuşlardır. Bu komite Anadolu'ya yardım göndermek için bir bağış kampanyası açarak 125 bin İngiliz lirasını Ankara'ya göndermiştir. Gelen bu para Mustafa Kemal Paşa tarafından Osmanlı Bankasında muhafaza edilmiştir. Büyük Taarruz esnasında mali olanaklar tükenince bu para Maliye Bakanlığına aktararak küçük bir kısmı ordu için kullanılmıştır. Zaferden sonra ise bu para ile Türkiye İş Bankası kuruluş sermayesi olarak kullanılmıştır. (Müdderrisoğlu, s.53)

KAYNAKÇA

- Alptekin Müderrisoğlu, **Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları**, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2003.
- Alptekin Müderrisoğlu, Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Cilt 4, Sayı:13, s.27-53.
- Fatma Acun, **Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi**, Siyasal Yayınevi, Ankara, 2015.
- Milli Mücadele Tarihi**, Cilt:I, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2005.
- Mahmut Esat Bozkurt, **Atatürk İhtilali**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2015.
- Mustafa Turan, “ İstiklal Harbinde Milne Hattı”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.VII, Sa. 21 () Temmuz 1991), Ankara, 1991.
- Osman Akandere- Yaşar Semiz, **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, Eğitim Yayınları, Konya 2010.
- Suna Kili, **Türk Devrim Tarihi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul 2009.
- Taha Akyol, **Türk’ün Ateşle İmtihanı 1921-1922**, Doğan Kitap, İstanbul, 2018.
- Temuçin Faik Ertan, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Siyasal Kitapevi, Ankara 2017.
- Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2005.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi- TBMM Hükümeti Dönemi (23 Nisan-29 Ekim 1923)**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1984.

1	Sakarya Savaşının sonuçlarını değerlendiriniz.
2	Ankara Anlaşması'nı Milli Mücadele süreci açısından değerlendiriniz.
3	Büyük Taarruzun hazırlık sürecini hakkında bilgi veriniz.
4	Milli Mücadele döneminde dış yardımlar ile ilgili bilgi veriniz.